

## Okuyucu Mektupları

### Letters

## Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi (World Summit on the Information Society)

M. Tayfun Gülle\*

Yeni binyıla da damgasını vuran bilgi patlamasının denetlenmesi, bilgiye düzenli ve hızlı erişim sorunlarının çözüme kavuşturulması çalışmaları ile birlikte özellikle gelişmiş ülkelerdeki toplumsal düzen, bilgi toplumuna doğru yapılanmaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan sayısal uçurum sorunu ile birlikte konunun küresel ölçekte bir forum düzenlenerek tartışılmasına gereksinim duyulmuştur.

Tartışmaya zemin hazırlayan şey, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union) tarafından 1998 yılında ABD'nin Minneapolis kentinde kabul edilen 73 numaralı önerge'dir. Bu önerge ile oluşumu kararlaştırılan ve Birleşmiş Milletler Genel Konseyi'nin gündemine alınması önerilen "Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi - World Summit on the Information Society (WSIS)" için ilk adım 2001 yılında atılmış ve 2 aşamalı zirve düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre, ilk zirve 10-12 Aralık 2003 tarihlerinde Cenevre'de düzenlenmiş olup, ikinci zirve de 16-18 Kasım 2005 tarihlerinde Tunus'ta düzenlenecektir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu kararı 56/183 numaralı önerge ile onaylamıştır. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği ilgili kuruluşlar arasında işbirliğini sağlamakta öncü kuruluş olarak tanımlanmıştır. Zirvelere hazırlık aşamasında, Hükümetlerarası Hazırlık Komitesi'nin oluşturulması ve gündemi belirlemesi, katılımcılara duyuru yapılması ve son olarak 'ilkeler bildirisi' ile 'eylem planı' taslaklarının hazırlanması önerilmiştir.

10-12 Aralık 2003 tarihlerinde ilk aşaması düzenlenen Zirve'ye, bakan ya da müsteşar düzeyinde hükümetleri temsilen resmi katılımcıların yanı sıra, uluslararası kuruluş temsilcileri, Uluslararası Telekomünikasyon Birliği üyeleri, sivil toplum kuruluşları, ilgili sektör ve basın temsilcilerinden oluşan yoğun bir katılım olmuştur. Zirve'nin sonunda ilan edilen ve 'bilgi toplumunu yapılandırmak; yeni binyılda küresel değişim' ifadesi ile başlayan İlkeler Bildirisi (Declaration of Principles) ana hatlarıyla aşağıdaki gibi özetlenebilir:

\* Dr M. Tayfun Gülle, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Kütüphane Müdürüdür. E-posta: tayfung@igeme.org.tr

**“Bilgi Toplumunda Ortak Görüşümüz :** 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’ne ve buradan da Bildirge’nin 29 numaralı maddesine atıfta bulunuyoruz. “Herkes kişisel gelişim ve özgürlüklerinden dolayı topluma karşı görevlidir. Kişi hak ve özgürlükleri, sadece hukuk tarafından, başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı amacıyla sınırlandırılabilir. Bu noktada toplumun huzuru, istemleri ve etik değerlerine saygı ön plandadır. Bu hak ve özgürlükler Birleşmiş Milletler’in kabul ettiği ilke ve amaçları ile çelişmemelidir”. Bu nedenle, bilgi toplumunu insan olgunluğuna saygı duyulan yer olarak tanımlıyoruz.

**Herkes İçin Bilgi Toplumu - Anahtar İlkeler :** Bilgi toplumunun dünyanın her yerinde oluşumu için hükümetlerin rolü, bilgi ve iletişim altyapısı, bilgi ve enformasyona erişim, kapasite oluşturma bilginin gizliliği ve güvenliği, ulusal ve uluslararası çevre oluşturma, anahtar ilkelerdir. Ayrıca politika yapımcılar olarak özel sektör, sivil toplum örgütleri, hükümetlerarası kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlar bu ilkelere destek verebilirler. Kültürel kimlik ve farklılıklar, dil farklılığı, yerel farklılıklar, medya ve bilgi toplumunda etik boyutlar, uluslararası ve bölgesel işbirliği, anahtar ilkelerin tamamlayıcısıdır.

**Bilginin Tamamiyle Paylaşıldığı Bir Bilgi Topluma Doğru :** Bu bildirideki anahtar ilkelere dayalı yetkin bir bilgi toplumu görüşümüzü gerçekleştirecek eylem planındaki uygulama ve değişimlere ortak sorumlular arayıp bulma çabalarımız güçlenerek devam edecektir. İnsan iletişimine ayrılan ve bilgi toplumunun büyük potansiyelini oluşturan yeni alana topluca gireceğimize kesin olarak ikna olduk. Ortaya çıkan bu toplumun özelliği bilgi ve enformasyonun dünyanın bütün bilgi ağlarından üretilmesi, değiştirilmesi, paylaşılması ve iletilmesidir. Gereken adımları atarsak, insanlar ve uluslar arasında karşılıklı anlayış ve küresel dayanışma üstüne kurulu, paylaşılmış bilgiye dayalı yeni bir bilgi toplumunu birlikte oluşturabiliriz. Bu önlemlerin gerçek bilgi toplumuna doğru gelişmeye giden yolu açacağına inanıyoruz.”

Zirve’de kabul edilen Eylem Planında (Plan of Action), Binyıl Bildirisi (Millenium Declaration), Monterrey Uzlaşısı (Monterrey Consensus) ve Johannesburg Bildirisi’ne (Johannesburg Declaration) gönderme yapılmakta, bilgi ve iletişim tabanlı veri ve hizmet kullanımının yaygınlaştırılarak sayısal uçurumu yenmek için ülkelere yardım etmek ifadeleri yer almakta ve devamında aşağıdaki ifadeler ilgili başlıklar altında öne çıkmaktadır:

**“Bilgi Toplumu Oluşumunun Gelişimi İçin :** İlkeler Bildirisi’nde de vurgulandığı gibi hükümetler ve diğer sivil toplum kuruluşlarının destek ve işbirliğiyle, teknolojik ve diğer değişimlerin çevreyle uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Hükümetler, sürdürülebilir ulusal e-stratejiler ve geleceğe dönük gelişmelerde öncü role sahiptirler. Özel sektörün bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve

yayılmasında önemli olmasının yanısıra altyapı, içerik ve uygulamalar için yalnız bir pazar oyuncusu değil aynı zamanda daha geniş sürdürülebilir kalkınma bağlamında rolü vardır. Sivil toplumun katılım ve bağlılığı, kalkınma için bilgi ve iletişim teknolojileri ilişkili inisiyatifler ve adaletli bilgi toplumunun oluşumunda eşit öneme sahiptir. Uluslararası ve bölgesel kuruluşlar, özellikle finans kuruluşları, bilgi toplumu sürecinin evrimi için gerekli kaynakların erişilirliliğini gerçekleştirmek ve kalkınma sürecinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımında bütünlüşmek için anahtar role sahiptir.

**Amaçlar ve Hedefler :** Köyleri bilgi ve iletişim teknolojileri ile birleştirerek toplumsal erişim noktaları oluşturmak, üniversite-kolej-ilk ve ortaöğrenim kurumlarını, bilimsel merkezleri, araştırma merkezlerini, halk kütüphanelerini, kültür merkezlerini, müzeleri, postahaneleri, arşivleri, hastane ve sağlık merkezlerini, resmi kurumların merkezi ve yerel birimlerini web site ve e-posta adreslerini de içerecek bir şekilde bilgi ve iletişim teknolojileri ile birleştirmek, ilk ve orta dereceli okul müfredat programlarını bilgi toplumu değişimlerini karşılaması için ulusal gereksinimler doğrultusunda uyarlamak, dünya nüfusunun tamamının radyo ve televizyon hizmetlerinden yararlanmasını sağlamak, dünya dillerinin tamamının Internet ortamında kullanım ve sunumunu kolaylaştırmak için teknik koşulları oluşturmak ve kullanmayı teşvik etmek, dünya halklarının bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim olanağından yararlanma oranının yarıdan fazlaya çıkarılmasını sağlamak.

**Eylem Çizgileri :** Hükümetler ve bütün pay sahiplerinin kalkınma için bilgi ve iletişim teknolojilerinin tanıtımındaki rolleri, bilgi ve iletişim altyapısı, bilgi ve enformasyon sağlama, kapasite oluşturma, gizlilik ve güvenlik oluşumu, çevre sağlama, bilgi ve iletişim teknolojileri uygulamaları-yaşamın bütün alanlarında (e-hükümet, e-iş, e-öğrenme, e-sağlık, e-istihdam, e-çevre, e-tarım, e-bilim) yararlılık, kültürel farklılık ve kimlik-dil farklılığı ve yerel özellikler, medya, bilgi toplumunun etik boyutları, uluslararası ve bölgesel işbirliği.

**Sayısal Uçurum Dayanışması İçin Gündem :** Ulusal kalkınma planlarının yoksullukla mücadeleyi de içeren bütüncül bir parçası olarak ulusal e-stratejileri oluşturmak, kalkınma programları için bilgi ve iletişim teknolojileriyle deneyimlerden öğrenilenlerin ve en iyi uygulamaların paylaşıldığı ortamlar yaratılarak Resmi Kalkınma Yardımları (Official Development Assistance) stratejilerinin temel görüşünü oluşturmak, kaynakların harekete geçirilmesi için bütün ülkeler ve uluslararası kuruluşların Monterrey Uzlaşısı'nda kararlaştırıldığı gibi gerekli koşulları yaratmalarını sağlamak.

**Sonuç ve Değerlendirme :** Her bir ülkenin eylem planındaki amaç ve hedeflere yönelik uygulamalarını izlemek için karşılaştırmalı istatistiklerini görmek ve performans kıyaslaması yapmak amacıyla yılda bir ya da iki yılda bir indeks yayımlamak; bunun için ülkelerin sonuç ve değerlendirme çalışmalarına destek vermek için ilgili araçları geliştirmeleri gerekmektedir.

**WSIS Aşama 2'ye (Tunus) Doğru :** 2004 yılının ilk yarısında, ikinci aşama olan ve 16-18 Kasım 2005 tarihinde Tunus'ta yapılacak Zirve için bir hazırlık toplantısı yapmak, sayısal uçurumun yerini sayısal fırsatların alacağı, küresel bilgi toplumunun oluşumu sürecine katkı sağlayacak bir bakışla Cenevre Zirvesi'nin sonuçlarına dayalı ayrıntılı son belgeleri (final documents) hazırlamak, Cenevre Eylem Planı'nı ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde uygulamaya koymak ve uygulamaları izlemek”.

Dünya Bilgi Toplumu Zirvesi'nin ilk aşamasını oluşturan Cenevre toplantıları çok genel anlamda değerlendirilecek olursa, bu konuda dünyanın özellikle gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkeleri için stratejiler saptandığı ve uygulamaya konması için bilgi toplumu sürecini tamamlamış ya da tamamlamakta olan ülkelerden teknik yardım beklendiği anlaşılmaktadır. Bu yardımın finansmanı için uluslararası kuruluşlar ile sivil toplum örgütlerinin devreye daha etkin olarak girmesi de beklenmektedir. Hükümetlere ise daha çok işbirliği ve dayanışma ortamını oluşturma görevi düşmektedir. Aslında bu hedef ve amaçların doğru saptamalar olduğu konusunda bilgi emekçileri olarak bütün meslektaşlarımların hemfikir olduğu düşüncesindeyim. Zirve'de kültürel kimlik ve farklılıklar, dil farklılığı, yerel farklılıklar, medya ve bilgi toplumunda etik boyutlar, uluslararası ve bölgesel işbirliği, dünya nüfusunun tamamının radyo ve televizyon hizmetlerinden yararlanmasını sağlamak, dünya dillerinin tamamının Internet ortamında kullanımı ve sunumunu kolaylaştırmak için teknik koşulları yaratmak gibi toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmesiyle birebir ilişkili amaçların hedeflenmesi ise bilgi toplumunun demokratikleşme ile ilgili boyutunun öne çıkarılması ve bu konudaki eksiklerin tamamlanması çalışmaları açısından önem taşımaktadır. Bu durum özellikle son yirmi yılda “küreselleşme” kavramı ile gelişmiş ülkelerin ağırlıklarını daha da yoğun hissettirdikleri sosyal-kültürel-ekonomik baskı ve sömürünün belki de azalmasına neden olabilir. Bu konuda kesin kanıya varmak için Tunus Zirvesi'ne kadar olası gelişmeler ve Tunus Zirvesi'nde alınacak kararları izlemekte yarar var.

## Kaynakça

- World Summit on the Information Society [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.itu.int/wsis> [19.04.2004]